

Ναυπάκτου Ιερόθεος: Ρωσία και Ουκρανία

/ Γνώμες

Πρίν τρία σχεδόν χρόνια δηλαδή, τό ἔτος 2019, διάβασα ἕνα ἐνδιαφέρον βιβλίο πού ἀναφερόταν στίς σχέσεις μεταξύ τῆς Ρωσίας καί τῆς Οὐκρανίας μέσα στήν ἱστορία καί ἔγραψα ἕνα ἄρθρο γιά νά τό παρουσιάσω.

Τό ἄρθρο αὐτό μέ τίτλο [«Ρωσία καί Οὐκρανία»](#) ἀναρτήθηκε τότε στήν ἱστοσελίδα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως μας, ἀπό ὅπου τό πῆραν καί ἄλλες ἱστοσελίδες.

Ἐπειδή τό θέμα αὐτό στίς ἡμέρες μας εἶναι πολύ ἐπίκαιρο, λόγω τῆς εἰσβολῆς τῶν Ρώσων στήν Οὐκρανία, τό ἐπαναφέρω γιά νά φανοῦν οἱ ἀρνητικές σχέσεις μεταξύ Ρωσίας καί Οὐκρανίας διά μέσου τοῦ χρόνου μέχρι τήν ἐποχή μας.

Πάντως, ἡ ἀντίσταση τοῦ Οὐκρανικοῦ λαοῦ στή Ρωσική εἰσβολή ἐπιβεβαιώνει τήν ἔρευνα πού ἔκανε ἡ συγγραφεύς τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, καθώς ἐπίσης καί τά συμπεράσματά της.

Γεγονός εἶναι ὅτι ἡ ἱστορία τοῦ θέματος αὐτοῦ ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Οὐκρανικός λαός ἀπό τήν Τσαρική ἀκόμη Αὐτοκρατορία ἀγωνιζόταν νά διαφυλάξῃ τήν ἐθνική του ταυτότητα καί νά ἐπιτύχῃ τήν ἀνεξαρτησία του, ἀλλά δυστυχῶς οἱ προσπάθειες του καταπνίγονταν στό αἷμα.

Φυσικά πρέπει νά προσευχόμαστε νά σταματήσῃ ὁ πόλεμος καί νά ἀρχίσουν οἱ

είρηνικές διαπραγματεύσεις για τήν σταθεροποίηση της ειρήνης, γιατί ή συνέχιση του πολέμου είναι μιά τραγωδία τόσο από έκκλησιαστικής όσο και ανθρωπιστικής πλευράς.

Καί όσοι δέν πείθονται από λογικά επιχειρήματα, ἄς δοῦν τά δάκρυα καί τόν πόνο στά πρόσωπα τῶν μικρῶν παιδιῶν, ἀπό τά ὁποῖα βγαίνει ἕνα καυτό ἐρώτημα: «Γιατί ὁ πόλεμος;».

Καί τό ἐκπληκτικότερο εἶναι ὅτι ὁ πόλεμος γίνεται ἀπό ὀρθόδοξο λαό, τοῦ ὁποῖου οἱ ἡγέτες προσεύχονται στούς Ὀρθόδοξους Ναούς καί ἔχουν στενή συνεργασία μέ τούς ἐκκλησιαστικούς τους ἡγέτες!!

Τό κείμενο πού ἀκολουθεῖ εἶναι μιά μικρή συμπαράσταση μου στόν πονεμένο καί πληγωμένο Οὐκρανικό λαό, καί μέ αὐτόν τόν τρόπο ἐκφράζω τόν βαθύτατο πόνο μου, γιά ὅσα γίνονται αὐτές τίς ἡμέρες στήν Οὐκρανία.

Ρωσία καί Οὐκρανία

(Τεύχος 280, Νοέμβριος 2019 [Κύριο ἄρθρο: Ρωσία καί Οὐκρανία](#))

Μητροπολίτου Ναυπάκτου καί Ἀγίου Βλασίου Ἱεροθέου

Διάβασα μέ ἐνδιαφέρον τό βιβλίο τῆς Anne Applebaum μέ τίτλο «Ὁ κόκκινος λιμός», δηλαδή «κόκκινη πείνα» καί ὑπότιτλο «ὁ πόλεμος τοῦ Στάλιν ἐναντίον τῆς Οὐκρανίας» (ἐκδ. Ἀλεξάνδρεια, Ὀκτώβριος 2019), σέ μετάφραση τοῦ Μενέλαου Ἀστερίου, καί εἶδα ἄγνωστα σέ μένα, ἀλλά καί σέ πολλούς ἄλλους στοιχεῖα γιά τήν σχέση καί διαφορά μεταξύ Ρωσίας καί Οὐκρανίας καί ὅσα φρικιαστικά γεγονότα ἔγιναν τά ἔτη 1931-1933, μέ τήν λιμοκτονία τοῦ Οὐκρανικοῦ λαοῦ.

Ἡ συγγραφεύς τοῦ βιβλίου Anne Applebaum ζῇ στήν Πολωνία καί εἶναι καθηγήτρια στό London School of Economics καί ἔχει γράψει καί ἄλλα βιβλία, μεταξύ τῶν ὁποίων, «Τό σιδηροῦν παραπέτασμα» καί τό «Γκουλάγκ», πού βραβεύθηκαν.

Στό κείμενό μου αὐτό θά σημειώσω τέσσερα συγκεκριμένα σημεῖα ἀπό τό ἐνδιαφέρον αὐτό βιβλίο.

Τό πρῶτον σημεῖο εἶναι, ποιὰ εἶναι ἡ ἐθνική καί πολιτιστική ταυτότητα τῆς Οὐκρανίας καί πῶς ἐπιχειρήθηκε ὁ ἐκρωσισμός της. Τό δεύτερον σημεῖο εἶναι οἱ οὐκρανικές ἐπαναστάσεις πού ἔγιναν γιά τήν διάσωση τῆς ἐθνικῆς ταυτότητας τῆς Οὐκρανίας. Τό τρίτον σημεῖο εἶναι πῶς οἱ Ρῶσοι κατέστειλαν καί κατέστρεψαν αὐτό τό οὐκρανικό ἐθνικό κίνημα, καί κυρίως τά γεγονότα τῶν ἐτῶν 1931-1933

πού αναφέρονται στην γενοκτονία του Ουκρανικού λαού από τους Ρώσους με την λιμοκτονία. Καί αυτά θά παρουσιασθούν περιληπτικά. Στο τέλος θά καταγραφούν καί μερικές διαπιστώσεις.

1. Ο έκρωσισμός τῆς ούκρανικῆς ἐθνικῆς ταυτότητας

Ἦδη ἀπό τήν εἰσαγωγή τοῦ βιβλίου γίνεται λόγος γιά τήν ἰδιαίτερη ἐθνική καί πολιτιστική ταυτότητα τῆς Ούκρανίας.

«Στό τέλος τοῦ μεσαίωνα ὑπῆρχε διακριτή ούκρανική γλώσσα σλαβικῆς προέλευσης, ἡ ὁποία συγγένευε τόσο μέ τήν πολωνική ὅσο καί μέ τήν ρωσική γλώσσα, ἀλλά καί διέφερε ἀπό αὐτές, ἀκριβῶς ὅπως ἡ ἰταλική γλώσσα συγγενεύει μέ τήν ἰσπανική καί τήν γαλλική γλώσσα, ἀλλά καί διαφέρει ἀπό αὐτές». Οἱ Ούκρανοί ἔχουν δικά τους ἥθη καί ἔθιμα, παραδόσεις, δικούς τους ἥρωες καί θρύλους.

Ἡ Ούκρανία ἀνῆκε στήν Ρωσική Αὐτοκρατορία ἀπό τόν 18ο ἕως τόν 20ό αἰῶνα, ἐνῶ προηγουμένως τά ἐδάφη της ἀνῆκαν στήν Πολωνία, μάλιστα τήν Πολωνολιθουανική Ἑνωση. «Ἀκόμη νωρίτερα τά ούκρανικά ἐδάφη ἦταν πυρῆνας τοῦ “βασιλείου τῶν Ρώσ”». Γράφεται ὅτι «ἡ Ούκρανία ἦταν ἓνα ἐξιδανικευμένο, ἐναλλακτικό ἔθνος, πιό πρωτόγονο καί ταυτοχρόνως πιό αὐθεντικό, πιό συναισθηματικό, πιό ποιητικό ἀπό ὅ,τι ἡ Ρωσία». Ὅμως, κατά περιόδους τόσο οἱ Πολωνοί ὅσο καί οἱ Ρῶσοι ἐπιδίωκαν «νά ὑπονομεύσουν ἢ νά ἀρνηθοῦν τήν ὕπαρξη ούκρανικοῦ ἔθνους».

Ἡ Τσαρική Αὐτοκρατορία ἐπιδίωκε νά ἐκρωσίση τήν Ούκρανία. Ὁ Τσάρος Ἀλέξανδρος Α΄ στήν πρώτη μεγάλη ἐκπαιδευτική μεταρύθμιση πού ἔγινε στήν Ρωσική Αὐτοκρατορία, ἀπέτρεψε νά χρησιμοποιεῖται στά Σχολεῖα ἡ ούκρανική γλώσσα μέ τό ἐπιχείρημα ὅτι δέν εἶναι γλώσσα, ἀλλά διάλεκτος. Αὐτό, βεβαίως, θά τό συνεχίσουν ἀργότερα καί οἱ Μπολσεβίκοι πράγμα πού περιορίζε «τήν ἐπιρροή τοῦ ἐθνικοῦ κινήματος καί ὁδήγησε στόν “ἀναλφαβητισμό”, ἀλλά, βέβαια, καί στόν “ἐκρωσισμό”».

«Μέχρι τήν Ἐπανάσταση τοῦ 1917 ἡ ἐργασία στή δημόσια διοίκηση, τά ἐλεύθερα ἐπαγγέλματα καί τήν ἐπιχειρηματική δραστηριότητα ἀπαιτοῦσαν παιδεῖα στή ρωσική γλώσσα καί ὄχι στήν ούκρανική. Στήν πράξη αὐτό σήμαινε ὅτι οἱ Ούκρανοί πού ἦταν πολιτικά, οἰκονομικά ἢ πνευματικά φιλόδοξοι ἔπρεπε νά γνωρίζουν τή ρωσική γλώσσα».

Τό ρωσικό Κράτος ἐμπόδιζε κάθε ἀναβίωση τοῦ ούκρανικοῦ ἐθνικοῦ κινήματος, ἀπέκλειε τίς ούκρανικές ὀργανώσεις ἀπό τήν κοινωνία τῶν πολιτῶν καί ἀπό τούς κρατικούς θεσμούς. Μάλιστα, ὁ Τσάρος Ἀλέξανδρος Β΄ τό ἔτος 1876 «ἐξέδωσε

διάταγμα πού έθετε έκτός νόμου ούκρανικά βιβλία καί περιοδικά καί απαγόρευε τή χρήση τής ούκρανικής γλώσσας στά θέατρα, άκόμη καί στή μουσική λιμπρέτα», κείμενα όπερας.

Ό ίδιος Τσάρος άπηγόρευσε τίς νέες έθελοντικές όργανώσεις μέ ούκρανική ταυτότητα, ένώ άντίθετα έπιχορηγοϋσε φιλωρωσικές έφημερίδες καί όργανώσεις. Αύτός ό έκρωσισμός τών Ούκρανών έπεξετεινόταν καί στήν έκβιομηχάνιση, άφοϋ οί Ρώσοι ένίσχυαν τήν κατασκευή έργοστασίων στίς ούκρανικές πόλεις, άπό άλλα μέρη τής Ρωσικής Αύτοκρατορίας. Έτσι, «τό 1917 μόλις τό ένα πέμπτο τών κατοίκων τοϋ Κιέβου μιλοϋσε ούκρανικά».

Μέ όλους αύτούς τούς τρόπους ή Τσαρική Ρωσία, πρίν επικρατήσει ό κομμουνισμός στήν Ρωσία, προσπαθοϋσε νά άποδομήση τήν ούκρανική έθνική παράδοση καί ταυτότητα, έπιχειροϋσε τόν έκρωσισμό τοϋ ούκρανικοϋ λαοϋ. Φυσικά αύτό δέν γινόταν σέ ένα κλίμα άπάθειας τών Ούκρανών, γι' αύτό «συχνά ξεσποϋσαν άντιπαραθέσεις άνάμεσα σέ Ρώσους καί Ούκρανούς εργάτες (στά έργοστάσια στά όποία μιλοϋνταν ή ρωσική γλώσσα), οί όποιες μερικές φορές έπαιρναν “τή μορφή τών πιό άγριων μαχαιρωμάτων” καί μαζικών βίαιων συγκρούσεων».

2. Οί ούκρανικές έπαναστάσεις γιά τήν συγκρότηση Κράτους

Όταν κατέρρευσε ή Ρωσική Αύτοκρατορία τό 1917 καί ή Αύστροουγγρική Αύτοκρατορία τό 1918, τότε πολλοί Ούκρανοί σκέφθηκαν νά έγκαθιδρύσουν ένα άνεξάρτητο Ούκρανικό Κράτος. Έγιναν διάφορες αίματηρές συγκρούσεις μέ τούς Πολωνούς καί τούς Ρώσους καί τελικά οί πολιτικοί πού συγκεντρώθηκαν τό 1919 στίς Βερσαλίες καί χάραξαν τά σύνορα τών νέων Κρατών, δηλαδή τής Πολωνίας, τής Αύστρίας, τής Τσεχοσλοβακίας καί τής Γιουγκοσλαβίας, δέν συμπεριέλαβαν καί τήν Ούκρανία.

Πάντως, τήν 1η Άπριλίου τοϋ έτους 1917 τό ούκρανικό έθνικό κίνημα έκανε μεγάλη διαδήλωση μέ συνθήματα, όπως «έλεύθερη Ούκρανία σέ μιά έλεύθερη Ρωσία», δηλαδή ζητοϋσαν άυτονομία. Οί διαδηλωτές, παιδιά, στρατιώτες, εργάτες, μπάντες μουσικές, καί άξιωματοϋχοι κρατοϋσαν μπλέ καί κίτρινες σημαίες γιά τήν Ούκρανία καί κόκκινες σημαίες γιά τόν σοσιαλισμό, καί συγχρόνως κρατοϋσαν πανώ μέ άυτονομιστικά συνθήματα, όπως τό πιό πάνω. Πίστευαν ότι μέ τήν πτώση τοϋ Τσαρισμοϋ οί Μπολσεβίκοι θά βοηθοϋσαν τήν συγκρότηση τοϋ ούκρανικοϋ Κράτους.

Τότε συγκροτήθηκε τό «Κεντρικό Συμβούλιο» πού διεκδικοϋσε νά κυβερνήση τήν έλεύθερη Ούκρανία. Ίδρύθηκε ή Άκαδημία Καλών Τεχνών, πού σχεδίασε ένα ούκρανικό οικόσημο, χαρτονομίσματα καί γραμματόσημα. Συγκροτήθηκε ή

οὐκρανική Κυβέρνηση. Ἐγιναν διάφορες Οἰκουμενικές Διακηρύξεις πού κήρυσσαν τήν «αὐτονομία» τῆς Οὐκρανίας καί τελικά κήρυξαν «τήν ἀνεξαρτησία τῆς Ἐθνικῆς Δημοκρατίας τῆς Οὐκρανίας» καί καλοῦσαν τόν λαό γιά ἐκλογές γιά συντακτική συνέλευση.

Τήν περίοδο αὐτή «ἡ οὐκρανική γλῶσσα ἔγινε καί πάλι συνώνυμο τῆς οἰκονομικῆς καί πολιτικῆς ἀπελευθέρωσης» καί ἡ «δημόσια χρήση τῆς μητρικῆς γλῶσσας ἔγινε ἐπίσης πηγή περηφάνιας». Τυπώθηκαν βιβλία ἀφιερωμένα στήν οὐκρανική γλῶσσα.

Ἐπίσης, ἡ νέα Οὐκρανική Κυβέρνηση εἶχε μερικές διπλωματικές ἐπιτυχίες, ὅπως τό ὅτι «μετά τήν ἀνακήρυξη τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Οὐκρανίας, στίς 26 Ἰανουαρίου 1918», ὁ Ὑπουργός Ἐξωτερικῶν τῆς Δημοκρατίας τῆς Οὐκρανίας «ἐξασφάλισε τήν de facto ἀναγνώριση τοῦ Κράτους του ἀπό ὅλες τίς κύριες Εὐρωπαϊκές δυνάμεις», μεταξύ τῶν ὁποίων ἦταν ἡ Γαλλία, ἡ Μεγάλη Βρετανία, ἡ Αὐстроουγγαρία, ἡ Γερμανία, ἡ Βουλγαρία, ἡ Τουρκία, ἀκόμα καί ἡ Σοβιετική Ρωσία. Ἐπίσης, οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες ἔστειλαν διπλωμάτη γιά νά ἀνοίξη Προξενεῖο στό Κίεβο.

Ὅμως, ὁ Κόκκινος Στρατός σχεδίαζε νά καταλάβῃ τήν Οὐκρανία. Ἔτσι, «ὁ Λένιν ἐνέκρινε τήν πρώτη σοβιετική ἐπίθεση ἐναντίον τῆς Οὐκρανίας τόν Ἰανουάριο τοῦ 1918 καί τόν Φεβρουάριο συγκρότησε στό Κίεβο ἕνα βραχύβιο ἀντιουκρανικό καθεστώς». Οἱ Μπολσεβίκοι ἀπεχθάνονταν τήν ἰδέα τῆς οὐκρανικῆς ἀνεξαρτησίας, διότι τήν θεωροῦσαν ὡς «νοτιοδυτική Ρωσία», ὅπως διδάχθηκαν κατὰ τήν Ρωσική Τσαρική Αὐτοκρατορία.

Ὁ Στάλιν τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1917, ὡς Λαϊκός Ἐπίτροπος ὑπεύθυνος γιά τίς Ἐθνότητες στήν πρώτη μπολσεβίκικη Κυβέρνηση, εἶχε γιά τήν Οὐκρανία δύο ἄμεσες προτεραιότητες. «Ἡ πρώτη ἦταν νά ὑπονομεύσῃ τό Ἐθνικό Κίνημα, πού ἦταν σαφῶς ὁ σημαντικότερος ἀντίπαλος τῶν μπολσεβίκων στήν Οὐκρανία. Ἡ δεύτερη ἦταν νά ἀποκτήσῃ τόν ἔλεγχο τῶν σιτηρῶν τῆς Οὐκρανίας».

Τό σχέδιο ἦταν νά ἀποσταθεροποιηθῇ ἡ Οὐκρανική Κυβέρνηση, πράγμα πού ἔγινε μέ τό πραξικόπημα, καί ὅταν αὐτό ἀπέτυχε δημιουργήθησαν μιά «Ἐναλλακτική» Κεντρική Ἐκτελεστική Ἐπιτροπή τῆς Οὐκρανίας καί ὕστερα μιά «σοβιετική κυβέρνηση» στό Χάρκοβο, μιά ρωσόφωνη πόλη. Ἀπό τήν πόλη αὐτή ὁ Κόκκινος Στρατός πέρασε στόν Νότο καί μαζί μέ τήν κατάληψή του ἐκτελοῦσαν τούς ὑπόπτους ἐθνικιστές. Ἔτσι, οἱ ἄνδρες τοῦ στρατηγοῦ Μιχαήλ Μουραβιόφ «πυροβολοῦσαν ὅποιον ἄκουαν νά μιᾷ οὐκρανικά δημοσίως καί κατέστρεψαν τά σημάδια τῆς οὐκρανικῆς ἐξουσίας, ὅπως τίς οὐκρανικές πινακίδες στούς δρόμους, οἱ ὁποῖες εἶχαν ἀντικαταστήσει τίς ρωσικές μόλις μερικές ἐβδομάδες νωρίτερα». Ἐγινε καί ἄλλη ἐξέγερση τῶν Οὐκρανῶν τό ἔτος 1919 καί ἀκολούθησαν σφαγές ἐκατέρωθεν.

Ἐπομένως, οἱ Οὐκρανοί ὅλα αὐτά τά χρόνια ἤθελαν νά διατηρήσουν τήν οὐκρανική ἐθνική ταυτότητά τους, ἐνῶ πρῶτα ἡ Τσαρική Αὐτοκρατορία καί ἀργότερα οἱ Μπολσεβίκοι προσπαθοῦσαν νά ἐξαφανίσουν τήν ἐθνική ταυτότητα τῶν Οὐκρανῶν καί νά τούς ἐκρωσίουν.

Ὅταν οἱ Μπολσεβίκοι γιά δεύτερη φορά ἔφθασαν στό Κίεβο ἀκολούθησαν τήν τακτική τῶν Τσάρων. «Ἀπαγόρευσαν τίς οὐκρανικές ἐφημερίδες, σταμάτησαν τήν χρησιμοποίηση τῆς οὐκρανικῆς γλώσσας στά σχολεῖα καί ἔκλεισαν τά οὐκρανικά θέατρα». Προχώρησαν σέ συλλήψεις Οὐκρανῶν διανοουμένων, οἱ ὁποῖοι κατηγοροῦνταν ὅτι ἦταν ὑπέρ τῆς “ἀπόσχισης” τῆς Οὐκρανίας».

3. Τά γεγονότα τῶν ἐτῶν 1931-1933

Ὁ κύριος ὄγκος τοῦ βιβλίου περιστρέφεται στήν περιγραφή τῶν γεγονότων πού συνέβησαν τήν περίοδο 1931-1933. Ἡ κολλεκτιβοποίηση καί ἡ συγκέντρωση τῶν σιτηρῶν ἐπέφερε μεγάλη πείνα στόν λαό. Δέν εἶναι εὐκολο νά καταγραφοῦν ἐδῶ ὅσα περιγράφονται στό συγκλονιστικό αὐτό βιβλίο.

Συγκεκριμένα τό βιβλίο «ὁ κόκκινος λιμός» ἀναφέρεται στήν πολιτική τοῦ Στάλιν, ὁ ὁποῖος «ἐγκαινίασε τήν κολλεκτιβοποίηση τῆς γεωργίας», πού θεωρεῖται μιά «δεύτερη ρωσική ἐπανάσταση», ἡ ὁποία ἐξανάγκασε «ἐκατομμύρια ἀγρότες νά ἀποποιηθοῦν τήν γῆ τους καί ἐνταχθοῦν σέ κολχόζ».

Τήν περίοδο μεταξύ τῶν ἐτῶν 1931-33 στήν Σοβιετική Ἑνωση πέθαναν ἀπό πείνα (λιμό) πέντε ἐκατομμύρια ἄνθρωποι, ἀπό τά ὁποῖα πάνω ἀπό τρία ἐκατομμύρια ἦταν Οὐκρανοί. Ἔτσι ἐξηγεῖται ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου «ὁ κόκκινος λιμός».

Σέ πολλά κεφάλαια περιγράφονται ὅλα τά συνταρακτικά γεγονότα πού προῆλθαν ἀπό τίς ἐνέργειες τοῦ Στάλιν, τά ὁποῖα ἡ συγγραφεύς βρῆκε σέ ἀρχεῖα καί τά

παρουσιάζει αναλυτικά. Όπως σημειώνεται στον Πρόλογο «τό κεντρικό θέμα του βιβλίου είναι πιά συγκεκριμένο: Τί συνέβη πραγματικά στην Ούκρανία από τό 1917 έως τό 1934; Ίδίως τί συνέβη τό φθινόπωρο, τόν χειμώνα καί τήν άνοιξη του 1932-1933; Ποιά άλυσίδα γεγονότων καί ποιιά νοοτροπία οδήγησαν στον λιμό; Ποιός ήταν υπεύθυνος; Πώς αυτό τό τρομερόν συμβάν έντάσσεται στην ευρύτερη ιστορία της Ούκρανίας καί του ούκρανικού έθνικού κινήματος;».

Τό κεφάλαιο «Λιμοκτονία: άνοιξη καί καλοκαίρι, 1933» καταγράφει μέ συγκλονιστικό τρόπο τίς συνέπειες της πείνας στον Ούκρανικό λαό, πού ήταν οι άσθένειες, οι θάνατοι, τά έγκλήματα, οι διαταραχές στον ψυχισμό των ανθρώπων, ή γενική άδιαφορία, τά πτώματα πού βρίσκονταν στους δρόμους, οι κανιβαλισμοί.

Πρέπει κανείς νά έχη μεγάλη ψυχική δύναμη για νά διαβάση αυτό τό κεφάλαιο. Είναι φρικιαστικά όσα συνέβησαν καί περιγράφονται ρεαλιστικά.

Ο Πολωνοεβραΐος δικηγόρος Ραφαήλ Λέμκιν, ό όποϊος έπινόησε τόν όρο «γενοκτονία», θεωρούσε τήν Ούκρανία αυτής της περιόδου ως κλασσικό παράδειγμα “γενοκτονίας”. Προσπάθησαν νά άφανίσουν έναν ολόκληρο λαό.

Τά κεφάλαια του βιβλίου πού αναφέρονται στό θέμα του λιμοϋ-πείνας είναι τά έξής:

«Λιμός καί έκεχειρία: ή δεκαετία του '20». «Η διπλή κρίση, 1927-1929». «Κολεκτιβοποίηση: έπανάσταση στην ύπαιθρο, 1930». «Έξέγερση, 1930». «Η κολεκτιβοποίηση άποτυγχάνει, 1931-1932». «Άποφάσεις για τόν λιμό, 1932: έπιτάξεις, μαϋρες λίστες καί σύνορα». «Άποφάσεις για τόν λιμό, 1932: τό τέλος της ούκρανοποίησης». «Άποφάσεις για τόν λιμό, 1932: οι έρευνες καί οι έρευνητές». «Λιμοκτονία»: άνοιξη καί καλοκαίρι, 1933». «Τά επακόλουθα του λιμοϋ». «Η συγκάλυψη». «Τό χολοντομόρ στην ιστορία καί τή μνήμη».

Σέ άλλο Κεφάλαιο μέ τίτλο «Έπιβίωση: άνοιξη καί κολοκαίρι, 1933» περιγράφεται ή προσπάθεια των Ούκρανων νά έπιβιώσουν.

Συγκλονιστικό είναι καί τό Κεφάλαιο «Τά επακόλουθα του λιμοϋ».

Δέν είναι δυνατόν νά καταγραφοϋν έδω άκόμη καί μερικά συγκλονιστικά περιστατικά, από τό βιβλίο αυτό.

4. Διαπιστώσεις

Βέβαια, σκοπός του σύντομου αυτού κειμένου μου δέν είναι νά παρουσιάση τά σχετικά μέ τόν λιμό-πείνα αὐτῆς τῆς περιόδου στήν Οὐκρανία, πού προκάλεσε ἡ πολιτική τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως, ἀλλά νά δείξη πῶς ταπεινώθηκε ἕνας λαός πού ἤθελε τήν ἐθνική του ταυτότητα καί ἀνεξαρτησία.

Ἡ συγγραφεύς γράφει: «Ὅμως τό 1991 ὑλοποιήθηκαν οἱ χειρότεροι φόβοι τοῦ Στάλιν. Ἡ Οὐκρανία κήρυξε τήν ἀνεξαρτησία της. Ἡ Σοβιετική Ἑνωση ἔπαψε νά ὑπάρχει, ἐν μέρει ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἀπόφασης τῆς Οὐκρανίας νά ἀποσχισθεῖ. Για πρώτη φορά στήν ἱστορία δημιουργήθηκε μιά κυρίαρχη Οὐκρανία, μαζί μέ μιά νέα γενιά Οὐκρανῶν ἱστορικῶν, ἀρχειοθετῶν, δημοσιογράφων καί ἐκδοτῶν» οἱ ὁποῖοι ἔφεραν στό φῶς ὅλη αὐτή τήν ἱστορία τῆς λιμοκτονίας τοῦ οὐκρανικοῦ λαοῦ τά ἔτη 1932-1933.

Στόν Ἐπίλογο τοῦ βιβλίου καταγράφονται μερικές διαπιστώσεις τῆς συγγραφέως. Θά παρατεθοῦν μερικές ἀπό αὐτές.

«Ἡ μελέτη τοῦ λιμοῦ βοηθᾷ νά ἐξηγήσουμε τήν σημερινή Οὐκρανία, ἀλλά προσφέρει ἐπίσης ἕναν ἐρμηνευτικό ὁδηγό γιά πλευρές τῆς συμπεριφορᾶς τῆς σημερινῆς Ρωσίας, πολλές ἀπό τίς ὁποῖες ἀποτελοῦν μέρος παλαιότερων προτύπων. Ἀπό τήν ἐποχή τῆς ἐπανάστασης οἱ μπολσεβίκοι ἤξεραν ὅτι ἦταν μειοψηφία στήν Οὐκρανία. Γιά νά καθυποτάξουν τήν πλειοψηφία, δέν χρησιμοποίησαν μόνο ἀκραία βία ἀλλά καί κακόβουλες καί ἐπιθετικές μορφές προπαγάνδας. Πρίν ἀπό τόν λιμό εἶχε προηγηθεῖ μιά δεκαετία “φρασεολογίας μίσους”, μέ βάση τήν ὁποία μερικοί χαρακτηρίζονταν “νομιμόφρονες” Σοβιετικοί πολίτες καί κάποιοι ἄλλοι κουλάκοι “ἐχθροί”, προνομιούχα τάξη ἡ ὁποία θά ἔπρεπε νά ἀφανιστεῖ γιά νά ἀνοίξει ὁ δρόμος γιά τήν ἐπανάσταση τοῦ λαοῦ. Αὐτή ἡ ἰδεολογική φρασεολογία δικαιολογοῦσε τή συμπεριφορά τῶν ἀνδρῶν καί τῶν γυναικῶν πού διευκόλυναν τόν λιμό, τῶν ἀνθρώπων πού ἔπαιρναν τά τρόφιμα ἀπό λιμοκτονοῦσες οἰκογένειες, τῶν ἀστυνομικῶν πού συνελάμβαναν καί σκότωναν συμπολίτες τους. Παρεῖχε ἐπίσης σέ ὅλους αὐτούς ἠθική καί πολιτική αἰτιολόγηση τῶν πράξεών τους. Ἐλάχιστοι ἀπό ἐκείνους πού ὀργάνωσαν τόν λιμό ἔνιωθαν ἔνοχοι γιά τίς πράξεις τους. Ἦταν πεισμένοι ὅτι οἱ θνήσκοντες ἀγρότες ἦταν “ἐχθροί τοῦ λαοῦ”, ἐπικίνδυνοι ἐγκληματίες πού ἔπρεπε νά ἐξαλειφθοῦν στό ὄνομα τῆς προόδου».

Σέ ἄλλο σημεῖο γράφεται:

«Ὁ ἐκρωσισμός πού ἀκολούθησε τόν λιμό ἄφησε ἐπίσης τά σημάδια του. Ἐπειδή ἡ ΕΣΣΔ κατέστρεψε συστηματικά τήν οὐκρανική κουλτούρα καί μνήμη, πολλοί Ρῶσοι δέν ἀντιμετωπίζουν τήν Οὐκρανία ὡς ξεχωριστό ἔθνος μέ τή δική του ξεχωριστή ἱστορία. Πολλοί Εὐρωπαῖοι μόλις πού γνωρίζουν ἀμυδρά τήν ὕπαρξη τῆς Οὐκρανίας. Τά αἰσθήματα πίστης καί ἀφοσίωσης τῶν ἰδίων τῶν Οὐκρανῶν εἶναι

μικτά καί συγκεχυμένα».

Καί τό βιβλίο τελειώνει μέ τήν ἐξῆς διαπίστωση:

«Ἡ ἱστορία περικλείει ἐλπίδες καί τραγωδίες. Τελικά ἡ Οὐκρανία δέν καταστράφηκε. Ἡ οὐκρανική γλώσσα δέν ἐξαφανίστηκε. Δέν ἐξαφανίστηκε οὔτε ἡ ἐπιθυμία γιά ἀνεξαρτησία οὔτε ἡ ἐπιθυμία γιά δημοκρατία ἢ γιά μιὰ πιό δίκαιη κοινωνία ἢ γιά ἕνα οὐκρανικό κράτος πού νά ἐκπροσωπεῖ πραγματικά τούς Οὐκρανούς. Ὅταν αὐτό ἔγινε ἐφικτό, οἱ Οὐκρανοί ἐξέφρασαν τίς ἐπιθυμίες τους. Ὅταν τούς ἐπιτράπηκε νά τό κάνουν τό 1991, ψήφισαν στήν συντριπτική πλειοψηφία τους ὑπέρ τῆς ἀνεξαρτησίας. Ὅπως διακηρύσσει ὁ ἐθνικός ὕμνος, ἡ Οὐκρανία δέν πέθανε.

Τελικά ὁ Στάλιν ἀπέτυχε. Τή δεκαετία τοῦ '30 ἐξοντώθηκε μιὰ γενιά Οὐκρανῶν διανοουμένων καί πολιτικῶν, ἀλλά ἡ κληρονομιά τους ἐπιβίωσε. Τή δεκαετία τοῦ '60 ἀναζωογονήθηκαν οἱ ἐθνικές βλέψεις, συνδεδεμένες, ὅπως στό παρελθόν, μέ τίς βλέψεις γιά ἐλευθερία. Αὐτές οἱ βλέψεις διατηρήθηκαν, ἂν καί χωρίς νά ἐκφράζονται λόγω τῆς καταπίεσης, τίς δεκαετίες τοῦ '70 καί τοῦ '80 καί ἐκφράστηκαν ἀνοιχτά τή δεκαετία τοῦ '90. Μιὰ νέα γενιά Οὐκρανῶν διανοουμένων καί ἀκτιβιστῶν ἐπανεμφανίστηκε τήν δεκαετία τοῦ 2000.

Ἡ ἱστορία τοῦ λιμοῦ εἶναι τραγωδία χωρίς εὐτυχές τέλος. Ὅμως ἡ ἱστορία τῆς Οὐκρανίας δέν εἶναι τραγωδία. Ἐκατομμύρια ἄνθρωποι ἐξοντώθηκαν, ἀλλά τό οὐκρανικό ἔθνος διατηρεῖται. Ἡ μνήμη κατεστάλη, ὅμως τώρα οἱ Οὐκρανοί συζητοῦν καί ἀντιπαρατίθενται γιά τό παρελθόν τους. Τά ἀποτελέσματα ἀπογραφῶν τοῦ πληθυσμοῦ καταστράφηκαν, ἀλλά τώρα τά ἀρχεῖα εἶναι προσβάσιμα.

Ὁ λιμός καί τά ἐπακόλουθά του ἄφησαν τρομερά σημάδια. Ὅμως, μολονότι οἱ πληγές παραμένουν, ἔκατομμύρια Οὐκρανοί προσπαθοῦν γιά πρώτη φορά μετά τό 1933 νά τίς ἐπουλώσουν. Ὡς ἔθνος οἱ Οὐκρανοί γνωρίζουν τί συνέβη τόν 20ό αἰῶνα, καί αὐτή ἡ γνώση μπορεῖ νά τούς βοηθήσει νά διαμορφώσουν τό μέλλον τους».

Διαβάζοντας κανεῖς αὐτό τό συγκλονιστικό βιβλίο καταλαβαίνει πολύ καλά καί τήν ἐκκλησιαστική πολιτική τοῦ θέματος. Καταλαβαίνει γιατί οἱ Οὐκρανοί μαζί μέ τήν ἀνακήρυξη τῆς ἀνεξαρτησίας τους ἀπό τήν Ρωσία τό 1917, ἀνεκήρυξαν συγχρόνως καί τήν αὐτοκεφαλία τῆς Ἐκκλησίας, τήν ἀποδέσμευσή της ἀπό τήν Ἐκκλησία τῆς Μόσχας, καί αὐτό ἐπαναλήφθηκε καί ἀργότερα τό 1923-1925 καί τό 1942, καί τό ζητοῦσαν ἀπό τό 1991.

Ἔτσι, ἀντιλαμβάνεται κανεῖς γιατί σέ κάθε ἀνακήρυξη τῆς ἐκκλησιαστικῆς

αυτοκεφαλίας στην Ούκρανία ακολουθοῦσαν ἀντιδράσεις ἀπό τήν Ἐκκλησία τῆς Μόσχας. Ἀκόμη ἐξηγεῖται γιατί μερικοί Οὐκρανοί διέκοψαν κάθε ἐξάρτηση ἀπό τήν Ἐκκλησία τῆς Μόσχας καί προχώρησαν σέ αὐτοχειροτονίες. Καθώς, ἐπίσης, ἔτσι καταλαβαίνει κανεῖς ὅτι ἡ πολιτική τῆς Μόσχας ὁδήγησε μιά ὁμάδα Χριστιανῶν νά ζητήσουν προστασία ἀπό τόν Πάπα καί σχηματίσθηκε ἡ Οὐνία στήν Οὐκρανία. Ὅπως, ἐπίσης, ἀντιλαμβάνεται πῶς μποροῦν νά ἐρμηνευθοῦν οἱ ποικιλότροπες διεισδύσεις τῶν Ρώσων σέ ἄλλα Πατριαρχεῖα καί Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες, πολύ περισσότερο σέ τί ἀποβλέπει ἡ ὑπονόμευση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Ἔτσι ἐξηγεῖται ὅτι στίς 27-1-2015 μέ Διάταγμα τοῦ Οὐκρανικοῦ Κοινοβουλίου ἡ Ρωσία θεωρήθηκε ὡς «Ἐπιθετικό Κράτος». Γι' αὐτό πολλοί Οὐκρανοί θεωροῦν ὅτι ἐκεῖνοι πού μνημονεύουν τόν Πατριάρχη Μόσχας ἐκλαμβάνονται ὡς «Ἐκκλησία τοῦ Ἐπιθετικοῦ Κράτους» ἢ ἀκόμη ὡς «Ἐκκλησία τοῦ κατακτητῆ» ἢ ὡς «ξένος» ἐκκλησιαστικός ὀργανισμός (Καθηγητής Κυριάκος Κυριαζόπουλος).

Δυστυχῶς ἀλλά συνήθως τά ἐκκλησιαστικά προβλήματα συνδέονται στενά μέ τίς πολιτικές ἐξελίξεις, εἴτε προηγοῦνται εἴτε ἔπονται, καί δέν μποροῦν νά ἐρμηνευθοῦν ἀνεξάρτητα ἀπό αὐτές.

Πάντως, διαβάζοντας κανεῖς αὐτό τό βιβλίο βλέπει στήν Οὐκρανία ἕναν λαό πού ἀναζητοῦσε ἀπό τήν Τσαρική ἀκόμη Αὐτοκρατορία μέχρι τό 1990 νά διαφυλάξη τήν ἐθνική του ταυτότητα καί νά ἐπιτύχῃ τήν ἀνεξαρτησία του. Καί οἱ προσπάθειες αὐτές καταπνίγονταν στό αἷμα. Πρόκειται, λοιπόν, γιά ἕναν λαό πού ζητοῦσε καί ζητᾷ τήν ἐθνική, πολιτική καί ἐκκλησιαστική ἀνεξαρτησία του. Μακάρι νά τό καταλάβουν αὐτό μερικοί κοντόφθαλμοι ἐκκλησιαστικοί καί μή παράγοντες.